

Fascinatie voor de fasciatie

Remko Andeweg [stadsbotanicus & collectiebeheerder herbarium, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; r.andeweg-bsr@nmr.nl]

▲ Zaailingen van gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*); links een gewoon exemplaar, rechts een afwijking met drie kiembladen en een drievoudig stel eerste bladeren. Ex. coll. H.A. van der Aa. (Jaap van Leeuwen)

In december 2009 ontving het museum een omvangrijke schenking van dr H.A. van der Aa. De schenking werd ingeschreven onder aanwinstnummer 09-093 en omvat ruim 800 botanische preparaten, deels droog, deels op vloeistof. Behalve een herbarium met Nederlandse en Europese flora bestaat de verzameling uit een uitgebreide collectie van 146 monsters botanische teratologie: misvormingen van planten.

Misvormingen

Biologische afwijkingen hebben altijd een grote aantrekkingskracht uitgeoefend op zowel verzamelaars als op het publiek. Abnormaliteiten vonden daarom vanouds al hun weg naar de particuliere rariteitenkabinetten van notabelen of juist naar de tent van de rondreizende kermisklant waar het gewone volk zich er aan kon vergapen.

In zekere zin gaat het hier dus om de botanische versie van de vrouw-met-de-drie-borsten maar dan aanzienlijk subtieler. Bijvoorbeeld een driekleppige walnoot of een esdoornkiemplant met drie, in plaats van twee kiembladeren. Zulke exemplaren kenmerken wel de wijze van verzamelen van Huub van der Aa. Hij nam niet alleen de bekende monsterlijke fasciaties (bandvormingen) mee naar huis maar besteedde ook aandacht aan het verzamelen van veel minder opvallende misvormingen. Zoals het een professioneel bioloog en wetenschapper betaamt, conserveerde en etiketteerde hij alles zorgvuldig.

De schenker is mycoloog en als zodanig lange tijd verbonden geweest aan het Centraal bureau voor Schimmelcultures (CBS) in Baarn. Daarnaast is hij auteur of medeauteur van een groot aantal wetenschappelijke en populairwetenschappelijke publicaties over natuurhistorische onderwerpen.

Teratologische traditie

De opname van de verzameling van der Aa in de collectie van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam past in een traditie van teratologische aandacht die al eerder tot verschillende artikelen in *Straatgras* en *Deinsea* heeft geleid (Andeweg 2005; Kompanje 2003, 2004, 2005) en die vooral wordt weerspiegeld in de zoölogische collectie en met name humane teratologie betreft (Kompanje & Moeliker 2006). Met de nieuwverworven collectie is de botanische teratologie nu ook goed vertegenwoordigd. Sommige vloeistofpreparaten zijn geconserveerd in

▲ Paardenbloem met getordeerde stengel. Ex. coll. H.A. van der Aa. (Niels de Zwarte)

▲ Herbariumblad uit de collectie van der Aa. Het betreft hier een geval van staminodie bij vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*). Bij deze afwijking treedt een verstoring op bij de vorming van kroonbladen en meeldraden waardoor kroonbladen zich ontwikkelen tot extra meeldraden. Veel dubbelbloemige variëteiten van planten danken hun bestaan aan hetzelfde principe maar dan omgekeerd: in dat geval zijn meeldraden veranderd in extra kroonbladen. (Jaap van Leeuwen)

oude cilinders die het materiaal bijzonder fraai en museaal maken. De collectie van der Aa is in alle opzichten een aanwinst. ◀

Literatuur

- Andeweg, R.W.G. 2005 - Vijfsporige vlasbekjes bij de Schiehaven, zeldzaam maar heel bekend - *Straatgras* 17(3): 50
- Kompanje, E.J.O. 2003 - Teratologische objecten in het Natuurmuseum Rotterdam. Deel 1 'twee eenheden' (symmetrische dubbelmonsters) - *Straatgras* 15(1/2): 2-4
- Kompanje, E.J.O. 2004 - Teratologische objecten in het Natuurmuseum Rotterdam, Deel 2 'waterhoofden en open ruggen' (afwijkingen van de hersenen en de neurale buis) - *Straatgras* 16(1): 8-10
- Kompanje, E.J.O. 2005 - Two cases of asymmetrical conjoined twins in wild mammals from the Netherlands - *Deinsea* 11: 139-145
- Kompanje, E.J.O. & Moeliker, C.W. 2006 - Een unieke, historische collectie menselijke foetussen - *Straatgras* 18(4): 46-48